

UDK 656:929Martinović M.

Crtež-prikaz Marka Martinovića s ruskim učenicima

Franca BELTRAME

Apstrakt:

U ovom su članku rezultati istraživanja o porijeklu jednog crteža na kojem su Marko Martinović i njegovi ruski učenici. Na temelju pretpostavke iz 1972. godine, koju do sada još niko nije opovrgnuo, smatralo se da se taj crtež odnosi na sliku iz 1704. sa istom temom „Kap. Marko Martinović podučava ruske plemiće pomorskim vještinama“ kao i slika koja datira iz 1711. godine i koja se danas čuva u Muzeju grada Perasta. Pa ipak, na temelju proučavanja izvora na osnovu kojih je postavljena ta pretpostavka, proizašlo je da se crtež odnosi na sliku iz 1711. godine.

Dodatnim se istraživanjima moglo odrediti ko je autor crteža i kada je taj crtež nastao.

Ključne riječi:

- Marko Martinović • istorijska slika
- crtež • Dimitrije Tirol • Konstantin Petković • Perast

Crtež-prikaz Marka Martinovića s ruskim učenicima

Franca BELTRAME

U Muzeju grada Perasta moguće je vidjeti istorijsku sliku na kojoj Marko Martinović, poznati kapetan, matematičar i pjesnik toga grada, podučava pomorskim vještinama ruske knezove i boljare koje je Petar Veliki 1697. i 1698. godine poslao na studijsko putovanje u Veneciju. Ta slika, dobro poznata izučavaocima istorije mornarice Boke Kotorske i Rusije, ima veliku vrijednost za grad Perast jer je ujedno i simbol slavne prošlosti njihove plovidbe. Važno je spomenuti da se Peraštani nijesu nikada htjeli odvojiti od nje, iako su je Rusi više puta nastojali kupiti,¹ jer je i za Ruse riječ o dragocjenom sjećanju na svoje pretke, na njihovu vezu sa Južnim Slovenima, ali i na svjedočanstvo o počecima ruskoga pomorstva. Tako je upravo s „otkrićem“ te slike od strane samih Rusa – činjenici o kojoj ću pisati u ovom prilogu – u

¹ Godine 1880. jednom je ruskom admiralu, koji se sa svojom postavom našao u luci Boke Kotorske, skoro uspjelo dogovoriti prodaju za 20.000 franaka (Miro Montani, *Pomorstvo Perasta u portretima brodova*, Pomorski zbornik: povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942–1962, 2 (1962), 1871–1872. Knez Nikolaj Golycyn piše u knjizi posvećenoj svojim precima, objavljenoj 1892, o jednom svom pokušaju da kupi tu sliku (v. bilješku 23 ovoga priloga). A zatim, „kaže se, da je bivša ruska carska Akademija nauka prije nekoliko decenija, htjela da otkupi ovu sliku“, zapisao je Niko Luković godine 1953, (Niko Luković, *Marko Martinović matematičar i nautičar (prema novim podacima)*, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, II (1953), 44.

drugom dijelu XIX vijeka poznato i to da su na slici Marko Martinović i njegovi ruski učenici.

Istraživači mornarice Boke Kotorske relativno su kasno otkrili taj crtež, onda kada ga je početkom 70-ih godina prošloga vijeka, akademik B. E. Bihovski poslao iz Lenjingrada profesoru Predragu Kovačeviću. Profesor Kovačević je to objavio u *12 vjekova Bokeljske mornarice* (1972) zajedno sa didaskalijom: „Nepoznati slikar XVIII vijeka: Crnogorac Marko Martinović uči ruske boljare pomorskim vještinama“.² Crtež je bio, kako piše Kovačević, „nažalost bez objašnjenja“.³ Njegova sličnost sa slikom pohranjenom u Muzeju u Perastu, a još i neka neprecizna svjedočenja, naveli su stručnjaka na pretpostavku da postoji još jedna slika, slična navedenoj, ali i naslikana prije nje.

Datiranje slike iz Muzeja u Perastu, kako je i poznato, sigurno je. Nalazimo ga u natpisu na donjem dijelu samog platna, iako prilično u lošem stanju, ali ga je još i danas moguće pročitati: „aetatis suae XXXXVIII“. Odnosi se na Marka Martinovića, prikazanog kada mu je bilo oko 48 godina, budući da je rođen 1663, pa zaključujemo da slika datira iz 1711. godine.

Druga slika, prema mišljenju profesora Kovačevića, vjerovatno datira iz 1704. godine. Kao podršku toj pretpostavci on smatra da „ruski pisac P. P. Dirin 1704. piše da je u Bujuk Dere, mesto na Bosforu, video jednu sliku... *kako Martinović poučava ruske učenike*.“ A u bilješki još dodaje: „Ovu sliku samo pominje i kn. A. B. Lobanov-Rostovski, *M. Martinović i njegovi ruski učenici*, 1704. god. – Ruska starina, str. 631–632, 1884.“⁴

No zaustavimo se najprije na ovom argumentu. Nakon traženja izvora u kojem Dirin govori o slici, a to je *Istorija Semenovskog guardske pukovnije* (1883), proizlazi da sam Dirin ne piše o onom što je vidio, već o onom što mu je prenio knez A. B. Lobanov-Rostovskij, tačnije rečeno: „Na jednom mjestu na Bosforu, blizu grada Bujuk Dere, sačuvana je jedna slika koja potječe iz 1704, u čast nekom dalmatinskom proučavatelju (čije je ime nepoznato), a koji najvjerovatnije potječe iz toga mjesta. Na slici je prikazan kao poštovani starac koji sjedi za

2 Predrag V. Kovačević, *Učešće Bokelja u razvoju ruske mornarice*, 12 vjekova Bokeljske mornarice, Monos, Beograd 1972, 145.

3 Id., 137.

4 Ibidem.

stolom: pred njim su naslikani različiti matematički instrumenti. Oko njega su njegovi učenici koji su gotovo svi Rusi, iznad svakoga od njih je napisano prezime, među kojima je knez Kurakin, Lobanov-Rostovskij, Buturlin, Golicyn itd. (podatak kneza Lobanov-Rostovskija, ambasadora u Beču).⁵

Knez A. B. Lobanov-Rostovskij, u članku koji navodi Kovačević, u suštini se žali zbog nepreciznosti kojom je Dirin u svojoj knjizi naveo ono što je čuo, pa zbog toga ima potrebu da objasni da se „slika o kojoj je riječ ne nalazi u blizini mjesta Bujuk Dere već u malom dalmatinskom mjestu Perastu u blizini Boke Kotorske. Slika je podijeljena na dva jednaka dijela. U donjem dijelu je prikazano šest mladića odjevenih u starodrevna ruska odijela i njihov učitelj Marko Martinović; svi sjede oko jednog stola na kojem su kompas i karta. Na gornjem dijelu slike, s obje strane dvoglavoga orla, napisana su imena svih mladića kao što je vidljivo i na fotografiji te slike“.⁶

Knez A. B. Lobanov-Rostovskij misli na jednu malu fotografiju te slike koju je dobio 1866. Nije poznato ko je napravio fotografiju, ali mu je najvjerovatnije poslata jer je među učenicima Marka Martinovića bilo i ime jednog njegovog pretka.

U junu 1891. knez A. B. Lobanov-Rostovskij, tada ruski opunomoćeni ministar u Beču, pokazao je spomenutu fotografiju Nikolaju

5 Петр Петрович Дирин, История лейб-гвардии Семеновского полка. В 3-х тт. Т. 1., Типография Эдуарда Гоппе, С.-Петербург 1883, 40 fusnota. U originalu: „В одном местечке на Босфоре, около Буюк-Дере, сохранилась картина, писанная в 1704. г., в честь какого-то далматского ученого (имя его неизвестно) как видно уроженца этого местечка. Он изображен в виде почтенного старца, сидящего около стола; перед ним лежат разные математические инструменты. Окружен он своими учениками, которые все почти русские; над каждым из них надпись фамилий, в том числе кн. Куракина, Лобанова-Ростовского, Бутурлина, Голицына и др. (Сообщ. кн. Лобанов-Ростовский, посол в Вене)“.
Aleksiej Borisovič Lobanov-Rostovskij bio je ruski ambasador u Beču u razdoblju 1882–1895.

6 Алексей Борисович Лобанов-Ростовский, Марк Мартинович и его русские ученики, 1704, Русская старина, 42 (1884) 6, 631. U originalu: „картина, о которой идет речь, находится не в окрестностях Буюк-Дере, а в небольшом далматском городе Перасто, в округе Бокка-ди-Каттаро. Картина разделена на две равные части. В нижней представлены шесть молодых людей, в старинном русском одеянии, и их учитель Марк Мартинович; все они сидят около стола, на котором лежат компас и бумага. А в верхней части, по обеим сторонам двуглавого орла, имена этих молодых людей, как это видно из фотографии с этой картины“.
Nije tačan ni navod samog kneza, jer je ruskih učenika prikazanih na slici pet, a ne šest.

Golicynu, koji je boravio u prijestonici Austrougarske monarhije, i dozvolio mu je da napravi kopiju te fotografije za potrebe knjige koju je pisao o svojim precima Golicyn, jer su čak tri kneza Golicyn bili učenici Marka Martinovića. Nikolaj Golicyn znao je i prije nego što je vidio fotografiju da postoji spomenuta slika, kako je i sam napisao, a to je saznao „iz priče jedne očevitkinje, grofice Mar’je Sergeevne Rummerskirh, rođene kao kneginja Golicyn koja je 70-ih godina XIX vijeka s mužem putovala vodama Dalmacije i koja je sa namjerom otišla u Perast na poziv kapetana parobroda da bi vidjela sliku o kojoj je bilo riječi“.⁷ Nikolaj Golicyn objavio je fotografiju slike 1892. godine u obliku fototipije s malim izmjenama: blago je retuširan natpis koji je nakon 25 godina bio dosta izbljedio, a i dimenzije su uvećane u odnosu na fotografiju iz 1866. godine.

Za razliku od toga, prikaz koji je akademik B. E. Bihovski poslao profesoru Predragu Kovačeviću jeste crtež slike što ga je uradio ruski konzul u Dubrovniku Konstantin Dimitrijevič Petkovič tokom jedne svoje posjete opštinskoj upravi Perasta. Petkovič (1827–1897) je 1856. nominovan za sekretara glavnog konzula u Dubrovniku, od 1858. konzul *ad interim*, a od 1859. generalni konzul u Dubrovniku gdje je ostao do 1869, kada je bio prozvan za generalnog konzula u Bejrutu, a na tom je mjestu ostao u razdoblju od 1869. do 1896.⁸ Za vrijeme svog konzularnog boravka u Dubrovniku bavio se istraživanjima na polju slavistike, objavljujući stare dokumente koje je našao u balkanskim manastirima prevedene sa srpskohrvatskog. Crtež slike koji je vidio u Opštini u Perastu objavljen je 1863. u časopisu „Morskoj sbornik“ kao ilustracija priložena njegovom članku *Crnogorac Marko Martinović uči ruske boljare (poslate od Petra Velikog u Veneciju) pomorskim vještinama i političkim znanostima*.⁹ Taj je članak prvi izvor u ruskoj štampi koji

7 Николай Николаевич Голицын, *Род князей Голицыных. Т. 1. Материалы родословные*, Типография И. Н. Скороходова, С.-Петербург 1892, X. U originalu: „из рассказа одной очевидицы, – графини Марьи Сергеевны Руммерскирх, рожденной княжны Голицыной, которая, путешествуя со своим супругом, в 1870-х годах, в далматских водах, нарочно заезжала, по приглашению капитана парохода, в Перасто, посмотреть на помянутую выше картину“.

8 Za njegov biografski profil konsultovani: Наталья Максевна Горбунова, Ирина Михайловна Смилянская, *Российский дипломат и исследователь Ближнего Востока и Балкан К. Д. Петкович*, Восточный архив, 18 (2008) 27–34; Александр Шуринов, *Братья Петковичи на службе России*, 2015, <проза.ру>.

9 Константин Петкович, *Черногорец Марко Мартинович, обучающий русских бояр (присланных Петром Великим в Венецию) мореплаванию и политическим*

sadrži vijest o spomenutoj slici, zajedno sa detaljnim opisom i ilustracijom same slike.

Prije toga, u ruskoj je literaturi bila samo posredno spomenuta vijest koju je naveo srpski pisac, lingvist, geograf, historičar i slikar Dimitrije Tirol (1793–1857). On je 1839. bio poslat u Rusiju kao učitelj Milošu, sinu kneza Jevrema Obrenovića, pa se nakon dvije godine sa svojim učenikom vratio u Srbiju. U Odesi je Tirol susreo Srbe koji su napustili Austrougarsko carstvo početkom i polovinom XVIII vijeka, pa je tako i prikupio dosta istorijskog materijala; bio je i član, u Odesi, Društva za istoriju i antiku. Na stranicama novina „Odesskij vestnik“ objavio je 1841. članak *Nekoliko riječi o tome je li Srbi pišu slovima abecede koju su sami izmislili*,¹⁰ članak u kojem smatra da građanska ruska abeceda potiče od srpske, pa u to ime kao dokaz, između ostaloga piše: „Ruski boljari, Pjotr, Dimitrij i Fjodor Golicyn, Ivan Danilovič, Andrej Ivanovič Repnin, Abram Feodorovič Lopuchin (caričin brat), Vladimir Šeremetjev, Boris Ivanosič Kurakin, Jakov Ivanovič Lobanov, Grigorij Buturlin, Michajlo Matjuškin, i ostali (*), koje je Petar Veliki poslao u Veneciju, vrlo su vjerovatno tamo saznali i naučili pisati srpsku građansku abecedu koju su donijeli u Rusiju gdje ju je Petar Veliki prihvatio i dao da se proširi i generalno koristi“.¹¹ Tom popisu ruskih plemića koje navodi – iako ne u potpunosti – to jest onom popisu koji je na slici u Perastu, slijedila je bilješka naznačena zvjezdicom: „Oni bijahu poslani i u Perast (Boka Kotorska) k znanstveniku i plemiću Marku Martinoviću koji ih je podučavao pomorskim vještinama“.¹² Iako Tirol nije direktno spomenuo sliku koja se čuva u Perastu, očito je da je on za nju znao, i da je nju imao na umu kad je pisao svoj članak. Ovdje spomenimo da je Tirol bio i vrstan slikar, prije svega portretist (čuvan i po portretu

наукам, Морской сборник, 66 (1863) 6 (июнь), Смесь, 23–26.

10 Дмитрий Тиrol, *Несколько слов о том пишут ли Сербы буквами своего изобретения?*, Одесский вестник, 1841, 27–28 (5 апр.) 125–126.

11 Id., 125. U originalu: „Русские бояре Петр, Дмитрий и Федор Голицыны, Иван Данилович, Андрей Иванович Репнин, Абрам Федорович Лопухин (брат Царицы), Владимир Шереметев, Борис Иваносич Куракин, Яков Иванович Лобанов, Григорий Бутурлин, Михайло Матюшкин и другие (*) отправленные Петром Великим в Венецию, по всей вероятности, познакомясь там с гражданскими Сербскими буквами, принесли их в Россию, где Петр Великий принял их и ввел во всеобщее употребление“.

12 Ibidem. U originalu: „Они были отправлены и в Перасто (Бок-Катаро) к ученому дворянину Марку Мартиновичу, который их обучал науке мореплавания“.

Dositeja Obradovića), pa budući da je imao i taj dar, ne iznenađuje što je sačuvao i sjećanje na grupu ruskih plemića s kapetanom iz Perasta.

Kasnije se akademik P. P. Pekarskij u svojoj knjizi *Uvod u istoriju učenja u Rusiji XVIII vijeka*, posebno tamo gdje je spomenuo kako su „Rusi učili u Perastu (Boka Kotorska) od njihovog lokalnog znanstvenika Marka Martinovića“,¹³ u jednoj bilješci poziva na Tirolov članak, ali je sasvim sigurno da on o toj slici nije ništa znao. Njegova je knjiga izašla 1862. i tek je sljedeće godine u ruskoj štampi izašao spomenuti Petkovičev članak.

Tridesetak godina kasnije na taj se članak polemički okomio knez Nikolaj Golitsyn u knjizi o svojim precima, o kojoj je već bilo riječi, knjizi koja bijaše objavljena 1892. godine. I upravo uz pomoć filtera spomenute polemike nastojim proučiti članak i Petkovičev crtež, jer to mi omogućava da naglasim ono što je u njemu najvažnije.

Petković je pisao o slici na kojoj je predstavljen Marko Martinović sa svojim ruskim učenicima, kao o sasvim slučajnom pronalasku tokom njegovih brojnih pristajanja u Perastu.¹⁴ Nikolaj Golitsyn je sumnjao da se radi o slučajnom pronalasku jer, smatra, da su „Peraštani dobro znali postojanje te slike, te da su je ljubomorno čuvali već dva vijeka“.¹⁵ Uistinu tu je bilo riječi o pronalasku, ali o Petkovičevom pronalasku koji je na početku svog članka pisao da su ruski putnici (u koje se i sam ubraja), na proputovanju kroz Boku Kotorsku, uživajući u njenim prirodnim ljepotama, do sada nezainteresovano prolazili Perastom, i nijesu mogli ni pretpostaviti da se u tome gradu – kako on tvrdi – „čuva važan dokument za nas Ruse“.¹⁶ Važnost te slike, po Petkovičevom mišljenju, sastoji se i u tome što ona dodatno dokazuje

13 Петр Петрович Пекарский, *Наука и литература в России при Петре Великом. Том I. Введение в историю просвещения в России XVIII столетия*, Тип. Товарищества «Общественная польза», Санктпетербург 1862, 257. U originalu: „русские учились в Перасто (Бокѣ Катарѣ) у тамошняго ученого Марка Мартиновича“.

14 Константин Петкович, *Черногорец Марко Мартинович, обучающий русских бояр (присланных Петром Великим в Венецию) мореплаванію и политическим наукам*, op. cit., 24.

15 Николай Николаевич Голицын, *Род князей Голицыных. Т. I. Материалы родословные*, op. cit., X. U originalu: „жители Перасто знают свою картину и дорожат ею уже почти два столетія“.

16 Константин Петкович, *Черногорец Марко Мартинович, обучающий русских бояр (присланных Петром Великим в Венецию) мореплаванію и политическим наукам*, op. cit., 24. U originalu: „сохранился, памятник, имеющий особенный интерес для нас, русских“.

koliko su braća Južni Sloveni prenijeli zapadne nauke na rusko tlo. I on se, dakle, kao i Tirol, uglavnom zadržava na subjektu same slike, i tumači to sa slavenofilskim pristupom: nije slučajno jer je i on Južni Sloven, preciznije rečeno porijeklom Bugarin, pa se i sam nadao oslobađanju svog naroda od turskoga jarma uz pomoć Rusa. Godine 1853. on je uistinu Ministarstvu vanjskih poslova Rusije poslao pismo naslovljeno *Za nezavisnost Bugarske*, ali je njegov projekt ostavljen po strani jer se nazirao još jedan sukob Rusa i Turaka, iako je tim pismom on ipak izazvao znatiželju ruskoga Ministarstva kome su njegovi osjećaji protiv Turaka poslužili da bi potkrijepili svoje interese u zemljama koje bijahu okupirane od strane Otomanskog carstva.

Petković je spomenutu sliku vidio u Opštini grada Perasta, odmah poslije ulaza na lijevom zidu i zapisao, „uspio sam skicirati sliku i prekopirati natpis koji su ovdje priloženi“.¹⁷ Međutim nije bilo moguće da se zadrži duže vremena, pa i time možemo objasniti netačnosti kojim se odlikuje i crtež i natpis o kojima je riječ u njegovom članku.

Ispod crteža stoji didaskalija koja ponavlja naslov članka, ali bez riječi u zagradama, to jest: *Crnogorac Marko Martinović uči ruske boljare pomorskim vještinama i političkim znanostima*. Sve to je snažno i negativno odjeknulo kod Nikolaja Golicyna koji se po pitanju definicije Marka Martinovića pitao: „Zašto Crnogorac? Izgleda da je on Dalmatinac rodom iz Perasta“.¹⁸ Odgovor leži u gore spomenutom članku kada Petković tvrdi: „Martinovića sada nema u Perastu, svi su umrli; ali to prezime postoji još u Crnoj Gori i spada među najstarije i najpoznatije crnogorske obitelji“.¹⁹ Tokom svoje službe u Dubrovniku Petkovića su veoma zanimali problemi Crne Gore u koju je često putovao, sakupljajući mnogo informacija koje su, zajedno s njegovim ličnim zapazanjima štampane u eseju *Crna Gora i Crnogorci*.²⁰ Profesor Kovačević

17 Ibidem. U originalu: „успел снять с нее прилагаемые у сего рисунок и надпись“.

18 Николай Николаевич Голицын, *Род князей Голицыных. Т. 1. Материалы родословные*, op. cit., IX fusnota 2. U originalu: „Почему черногорец? Кажется далматинец, уроженец гор. Перасто“.

19 Константин Петкович, *Черногорец Марко Мартинович, обучающий русских бояр (присланных Петром Великим в Венецию) мореплаванью и политическим наукам*, op. cit., 26. U originalu: „Мартиновичей теперь нет в Перасте, – они все вымерли; но эта фамилия существует еще в Черногории и принадлежит к древнейшим и знаменитейшим родам черногорским“.

20 Константин Петкович, *Черногория и черногорцы*, Типография Министерства путей сообщения (А. Бенке), Санктпетербург 1877.

se najvjerojatnije slaže oko porijekla čuvenog kapetana iz Perasta, pa je u prevodu didaskalije ostavio definiciju „Crnogorac“.

A zatim se Golicyn pita „Otkuda je uzeo to da je (...) Martino-
vić svojim slušateljima prenosio i *političke* vještine? Martinović je bio
stari vješti pomorac i vjerovatno se bavio samo pomorstvom“.²¹ Tu-
mačenje u političkom smislu termina *wladagnie*, koje stoji u natpisu
na srpskohrvatskom i pisano je latinskim pismom iznad figurativnog
dijela slike (*Marko Martinovich ucceci principe i gospodu moskovsku tu*
imenovanu na morski nauk i wladagnie) koju je naveo Petković, iako u
ovom slučaju nije najpodesnije, moguće je, jer *vladanje* znači i vladati
u političkom smislu. Nije slučajno što je takvo tumačenje prihvatio i
akademik A. S. Lappo-Danilevskij, koji u jednom svom pismu iz 1908.
nastoji objasniti o kakvim političkim učenjima je riječ koje Marko Mar-
tinović predaje ruskim knezovima i boljarima.²² Profesor Kovačević
prečutno je negirao takvo tumačenje i bio je u savršenom dosluhu sa
svim naučnicima koji su imali posla sa tom slikom (a prema kojima
taj termin mora biti shvaćen u smislu vođenja broda, manevrisanja,
pomorskog upravljanja brodom), tako da je ispustio prevod ove riječi
u spomenutoj didaskaliji samog crteža.

I Petkovićev crtež je izazvao mnoga negodovanja kod Niko-
laja Golicyna, koji nije samo vidio sliku na fotografiji iz 1866, već se bio
i uputio u Perast da bi je vidio svojim očima, pa ju je čak nastojao i
kupiti, ali na jednom mjestu piše: „iz informacija pokupljenih na licu
mjestu, poglavar Perasta, kao i ostali u prošlosti, nikako se nije htio
odvojiti od svoje slike“.²³

Crtež mu je, u poređenju sa originalom, izgledao „izmišljeno“
jer je na njemu bilo previše razlika. Nedostajao je cijeli dio s natpisima
(koji su međutim navedeni u samom članku), pa je on bio prikazan lon-
gitudinalno. Nevjerovatno mu je izgledalo prema dimenzijama okvira

21 Николай Николаевич Голицын, *Род князей Голицыных. Т. 1. Материалы родословные*, op. cit., XII fusnota 11. U originalu: „Откуда взял он [...], что Мартинович обучал своих слушателей тоже – политическим наукам? Мартинович был старый опытный моряк, и занимался, вероятно, одним только навигационным делом“.

22 Екатерина Андреевна Княжецкая, *Связи России с Далмацией и Боккой Которской при Петре I*, Советское славяноведение, 5 (1973) 57.

23 Николай Николаевич Голицын, *Род князей Голицыных. Т. 1. Материалы родословные*, op. cit., X-XI. U originalu: „магистрат гор. Перасто, по прежнему, ни за что не хочет расстаться с своею картиною“.

koje je dao Petković,²⁴ „predstavljene figure su po veličini malo manje od onih stvarnih“, kako je tvrdio Petković,²⁵ dok, smatra Golycin, „svatko ko je i površno pogledao dimenzije i stanje crteža na priloženoj fototipiji, vidjet će da te tvrdnje nisu istinite, jer bi u tom slučaju cijela slika trebala biti četiri ili više aršina visine“.²⁶ I na kraju, na Petkovićevom crtežu u lijevom uglu dolje bio je naslikan brod, a na poslatoj fototipiji toga broda nije bilo, tako da je Golycin smatrao da je Petković to izmislio, dok na samoj slici on postoji.

Iako su primjedbe Golicina samo djelimično tačne, Petkovićev crtež u svakom slučaju prikazuje figurativni dio slike vrlo aproksimativno. Stoga ne čudi da je profesor Kovačević, ne znajući ništa o porijeklu crteža i ne mogavši provjeriti spomenute izvore, smatrao da se crtež odnosi na odnosi na sliku sličnu onoj iz 1711, a koja datira iz 1704..

Uprkos svemu, nakon ovih pojašnjenja, postojanje te slike u svakom slučaju nije prihvatljivo. Dakle, slika koja je izložena u Muzeju u Perastu jeste jedina, a to je ujedno čini još dragocjenijom.

Prevod s talijanskog jezika

Sl. 1. „Kap. Marko Martinović uči ruske plemiće pomorskim vještinama“. Autor nepoznat, ulje na platnu 148x111 cm, 1711. godine. Gradski muzej u Perastu.

Sl. 2. Foto slike, 1866.

Sl. 3. Crtež slike K. D. Petković, 1863.

24 2 i pol aršina širina i 2 aršina visina, koji odgovaraju 177,70 cm i 142,24 cm, dimenzije koje su prilično tačne jer je platno veličine 148 x 111 cm, a tome je potrebo dodati i okvir širine 22 cm.

25 Константин Петкович, *Черногорец Марко Мартинович, обучающий русских бояр (присланных Петром Великим в Венецию) мореплаванию и политическим наукам*, op. cit., 24. U originalu: „фигуры представлены величиною немного меньше, чем в натуре“.

26 Николай Николаевич Голицын, *Род князей Голицыных. Т. 1. Материалы родословные*, op. cit., X. U originalu: „Всякий, взглянувши на размеры и расположение рисунка прилагаемой фототипии, усмотрит, что то показание – неверно, ибо в таком случае, вся картина была бы четырех или более аршин вышины“.

Sl. 1 | „Kap. Marko Martinović uči ruske plemiće pomorskim vještinama“. Autor nepoznat, ulje na platnu 148x111 cm, 1711. godine. Gradski muzej u Perastu

Sl. 2 | Foto slike, 1866

Sl. 2 | Crtež slike K. D. Petkovič, 1863

